

Vignatiová, Jana

Vývoj archeologických map v českých zemích do přelomu 19. a 20. století

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1968, vol. 17, iss. E13, pp. [139]-151

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109536>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JANA VIGNATIOVÁ

VÝVOJ ARCHEOLOGICKÝCH MAP V ČESKÝCH ZEMÍCH
DO PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

Již v počátcích archeologického bádání se projevila tendence evidovat druhy a rozmístění nálezů pravěkých památek ve větších nebo menších geografických celcích. Není třeba zdůvodňovat, proč byla dána přednost grafickému zanesení lokalit do map před soupisy, které sice evidují množství nalezišť, ale nedávají přehled o jejich zeměpisném rozložení.

Sestavování archeologických map začalo zdomácňovat v evropské archeologii během první poloviny 19. století;¹ v 70. letech minulého století byly učiněny pokusy sjednotit hlediska a metody zpracování map na kongresu v Bologni (1871)² a ve Stockholmu (1874).³ Jednalo se především o to, jakých symbolů použít k označení jednotlivých prehistorických období (paleolit — světlehnědá barva, neolit — zelená, bronz — červená, halštát — modrá atd.), zvolit pro kulturní období grafické značky a případně vypracovat systém detailnějšího vyjádření jednotlivých kultur.⁴ I když se těmito otázkami zabývala řada evropských archeologů,⁵ nebylo dodnes nalezeno jednotné stanovisko a zejména nebyly realizovány některé plány, které v tomto odvětví byly vytyčeny již v minulém století.

V české a moravské archeologické literatuře se začaly častěji objevovat mapy rozložení archeologických památek asi od 50. let 19. století. Až do počátku 20. století

¹ K. Schumacher, Über die archäologische Inventarisationswerke und Karten, PZ I (1909), str. 252–258; H. Mütefind, Vorgeschichtliche Fundkarten, NfdV II (1926), str. 73–76; O. Menghin, Die archäologische Kartographie am nördlichen Balkan, Anthropos XII–XIII/1917–18, str. 1069–1084.

² K. Schumacher, op. cit. str. 252.

³ E. Chantre, Projet d'une légende internationale pour les cartes archéologiques préhistoriques, CIA VII (1874), Stockholm.

⁴ K. Schumacher, op. cit. str. 254.

⁵ O. Menghin, Über archäologische Fundkarten im allgemeinen und österreichische Fundkarte im besonderen, Deutsche Rundschau für Geographie XXXVII (1914–15), str. 262–266, 306–312, 337–350; P. Defontaine, Cartes préhistoriques, Revue Anthropologique 1924, str. 320–321; Capitan, Defontaine, Note sur un projet d'Atlas préhistorique, AFAS Bordeaux 1923, str. 1039–1049; L. Kozłowski, Metoda kartograficzna w prehistorii, Lud VI (1927), ser. 2, XXVI, str. 26–45; A. Tode, Methoden und Ziele der archäologischen Kartographie, Korrespondenzblatt des Gesamtvereins 1927, str. 89 an.; Kieckebusch, Archäologischen Karten Deutschlands und der Grenzgebiete, Ebert-Reallexikon der Vorgeschichte I, 1924, str. 212–215; W. Maas, Karten der vorgeschichtlichen Besiedlung Grosspolens, Ostland-Berichte I (1927), str. 27 an.; D. Octobon, Méthodes pour l'établissement de cartes préhistoriques, IIe Session de l'Institut International d'Anthropologie, Prague 14.–21. septembre 1924, str. 391–406.

pak zůstávaly tyto mapy přibližně na stejné úrovni, měnilo se jen — s rozvojem výzkumů — množství uváděných lokalit, ale celkové pojetí zůstávalo na relativně stejné úrovni, ovlivněné evidujícím positivistickým zaměřením, které bylo v té době charakteristické i pro většinu ostatních vědních disciplin.

Většina českých a moravských archeologických map byla publikována jako příloha ke studiím nebo článkům; nebylo tedy nutno, aby byly na mapě vyjádřeny kromě geografického rozložení lokalit také údaje o chronologické příslušnosti jednotlivých nálezů, protože o těchto poznatcích informoval text práce. Tato praxe však nemohla postačovat u map, které byly publikovány samostatně, ať již vydány tiskem, nebo vystaveny jako kresby. V takovém případě musel autor vypracovat soustavu grafických značek, které by vyjadřovaly časové zařazení nálezů na mapě uváděných. Tyto značky a jejich legendy jsou dnes zajímavým dokladem, jak se vyvíjely názory na systém české archeologie.

I když se evidencí našich archeologických map již někteří autoři zabývali,⁶ nebyl dosud jejich soupis publikován souhrně pro Čechy a Moravu. F. Roubík ve své práci *Soupis map českých zemí*⁷ uvádí většinu archeologických map, jsou však pouze zařazeny mezi ostatní historické mapy našich zemí; J. Skutil zpracoval ve 30. letech v menších člancích jen mapy Moravy.⁸

Za nejstarší mapu Moravy, obsahující archeologické údaje, je možno pokládat *Mercatorovu mapu Moravy z roku 1585*,⁹ vypracovanou podle nejstarší moravské mapy Fabriciovy, vydané ve Vídni 1569.¹⁰ Mercator uvádí v textu na rubové straně mapy poznámku, vztahující se k Hradisku u Boskovic. Hradisko je tam označeno jako místo „... in quo ad hunc diem thus non solum quod masculinum vocant a similitudine testium, sed quod alia praeterea virorum mulierumque membra ostentat effoditur.“ Tento údaj převzal Mercator z kroniky olomouckého biskupa J. Dubravia; kronika byla vydána v roce 1575.¹¹

*Mapa Moravy J. A. Komenského z roku 1627*¹² má údaj o Hradisku vepsán přímo do mapy (obr. 1); Komenský jej pokládal za tak neobvyklý, že pro něj ani nezvolil grafickou značku, které v ostatních případech používal.¹³ Komenského mapu Moravy začlenil také do své práce *Mars Moravicus*¹⁴ i s poznámkou o nálezích kadidla Tomáš Pešina z Čechorodu. Je zajímavé, že ani na Mercatorově, ani na Komenského mapě není označeno Předmostí u Přerova jako naleziště kostí „obrů“, i když tuto pozoruhodnost konstatoval již ve své *Grammatice Jan Blahoslav* v roce 1571.¹⁵

⁶ F. Roubík, *Soupis map českých zemí I*, Praha 1952; II, Praha 1955; J. Erben, *Historický přehled kartografie země České*, PA IV (1861), str. 136—140; *Kameniček F.*, *O mapách Moravy*, *Vlastivěda moravská I*, *Země a lid*, str. 8—16; *Skutil J.*, *Mapy a náčrtý archeologických nálezů na Moravě*, *Sborník českosl. společnosti zeměpisné 1930*, str. 76—78, 143—144; *K. Kuchař*, *Soupis map našich zemí*, ČNM 107 (1933), str. 153 a n.

⁷ F. Roubík, op. cit. I, II.

⁸ J. Skutil, l. c.; J. Skutil, *Kniesova mapa praehistorické Moravy z roku 1899*, ČVMSO XLV (1932), str. 262—264; J. Skutil, „Hradisko, ubi myrrha effoditur“, *Ročenka národopis. a průmyslového musea města Prostějova a Hané XII 1935*, str. 17—43.

⁹ K. Kuchař, *Jana Amose Komenského mapa Moravy z roku 1627*, Ostrava 1958, str. 9; J. Metelka, *O Komenského mapě Moravy*, Praha 1892 (otisk z *Časopisu musea král. českého*), str. 44; F. Roubík, op. cit. II, str. 197—198.

¹⁰ K. Kuchař, op. cit., str. 6 an.; F. Roubík, op. cit. II, str. 180, 189, 198.

¹¹ *Io. Dubravii Olomuzensis episcopi Historia Boiémica*. Basileae 1575.

¹² K. Kuchař, l. c.; J. Metelka, l. c.

¹³ J. Metelka, l. c.

¹⁴ *Thomas Joanes Pessina de Czechorod, Mars Moravicus, Pragae 1677*.

¹⁵ *Jan Blahoslav, Grammatica*, rukopis z roku 1576, list 176b.

Obr. 1. Výčez z mapy J. A. Komenského z roku 1627.

Mezi první archeologické mapy Čech patří mapka „*Böhmens Fundorte heidnischer Altherthümer*“ (obr. 2), kterou vypracoval Kalina z *Jäthensteinu* a zařadil do své práce „*Böhmens heidnische Opferplätze*“ 1836.¹⁶ Na mapě je evidováno kolem 90 lokalit a není zde dosud použito rozlišujících značek pro typy lokalit. Kalina uvádí pouze dvě značky: pro obec a pro horu. Kalina svou mapu sestavil na základě vlastních zjištění, doplněných znalostmi tehdejší historické literatury.

Samostatnou *Archeologickou mapu Čech* sestavil v roce 1856 Antonín Schmitt (obr. 3).¹⁷ Archeologické památky jsou zde pojaty v té šíři, jak byly chápány v 50. letech 19. století. Dnes je možno uznat z jedenadvaceti typů archeologických lokalit pouze tři první: 1. staré kamenné násypy, 2. staré násypy ze země, 3. pohřebiště pohanská, zatímco ostatní památky (hrady, kostely, oltáře, malby, monstrance, řezby, bojiště atd.) patří do oblasti dějin umění a památkové péče, v nejlepším případě zasahují do středověké archeologie. O Schmittově archeologické mapě referoval v Památkách archeologických IV J. Erben,¹⁸ který poukázal na to, že mapa již v době svého vzniku neodpovídala současnému stavu znalostí.

O dvanáct let později vyšel Vocelův *Pravěk země české*,¹⁹ ve kterém byla zařazena

¹⁶ M. Kalina v. *Jäthenstein*, *Böhmens heidnische Opferplätze, Gräber und Altherthümer*, Praha 1836, 252 str., 35 obr., 1 mapa.

¹⁷ *Archeologická Mapa Království Českého*. Sestavil a vydal Antonín Schmitt. V Praze 1856. Nakl. J. G. Calve. (*Roubík*, op. cit. I, str. 256.)

¹⁸ J. Erben, op. cit. str. 140.

¹⁹ J. E. Vocel, *Pravěk země české*, Praha 1868, 576 str., 194 obr., 1 mapa.

Obr. 2. Mapa Čech M. Kaliny z Jäthensteina z roku 1836.

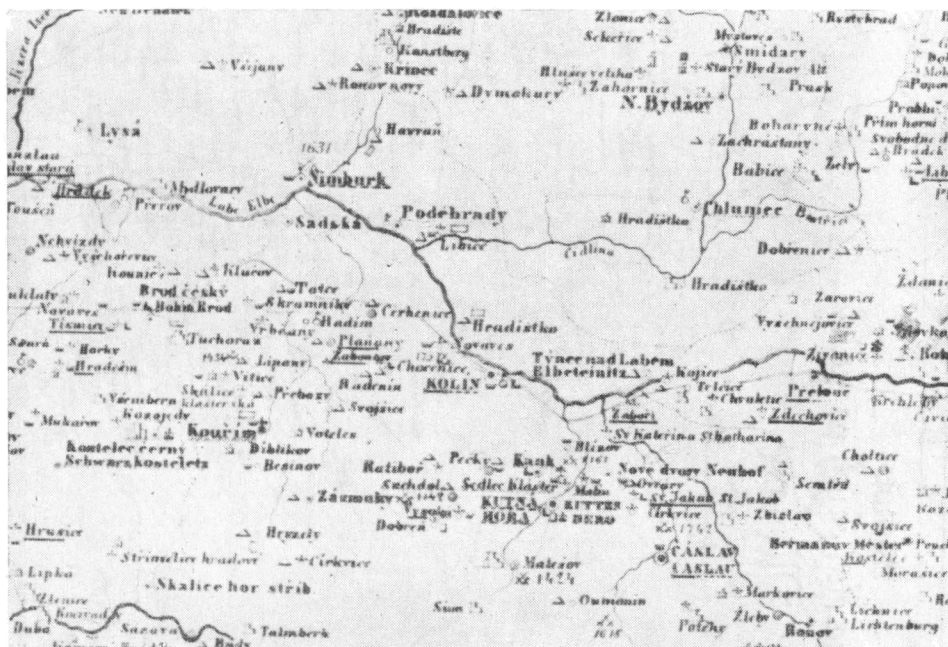
Vocelova mapka „Čechy v VIII. a IX. věku“. Vocel na ni zanesl česká kmenová území a pro rozlišení typů archeologických památek použil šesti grafických značek, které označovaly: hrad, osadu, ohradu kamennou, kamenný pomník, hradiště s valem zemí nasýpaným a místa, kde mohly a starožitnosti pohanské objeveny jsou.

První archeologická mapa Moravy pochází z roku 1880 — „Nálezíště věci předhistorických, jakož i památek z doby Cyrilo-metodějské v nynější Moravě“ (obr. 5) — a je dílem K. Bukovanského; byla součástí jeho drobné studie „Člověk v době předhistorické na Moravě“.²⁰ Autor uvedl téměř 65 archeologických lokalit, které rozlišil

²⁰ K. J. Bukovanský, Člověk v době předhistorické na Moravě, Brno 1880, str. 28, 1 mapa.

do dvaceti typů (obr. 7), především podle materiálů, z kterých byly nalezené památky vyrobeny.

Po roce 1888 vznikly pravděpodobně dvě archeologické mapy, které jsou uloženy ve Státní sbírce mapové v Praze. *Mapa okresního hejtmanství Slanského*, vydaná v roce 1888²¹ má rukopisně vkresleny k jednotlivým obcím grafické značky černou tuží; značky nemají legendu a na okraji mapy je rukopisně poznamenáno: „Značek užito oněch že určeny pro práhistor. mapu Čech“. *Mapa okresního hejtmanství Roudnického*²² (obr. 4) je kreslena celá ručně a jsou na ní uvedeny jen větší obce. Rovněž do této mapy jsou zakresleny stejné značky, jako do mapy hejtmanství Slanského. Značky není možno identifikovat srovnáním s některou z publikovaných map, protože ani jedna z těchto deseti rukopisných značek není v publikovaných mapách použita. Obě mapy byly nepochybně pracovními skicami pro přípravu přehledné archeologické mapy Čech. Není vyloučeno, že jsou dílem *J. Říchlého*, jehož „*Příruční mapy k pravěku země české*“ z roku 1889 uvádí ve svém soupisu map *F. Roubík*²³ a mají být uloženy v muzeu v Hradci Králové. Dále by přicházela v úvahu jako autor těchto map *J. V. Šimák*; jeho rukopisná mapa „*Mapa nálezů pravěkých památek v západních Čechách* je podle *F. Roubíka*²⁴ uložena ve Státním historickém ústavu v Praze.²⁵

Obr. 3. Výřez ze Schmittovy archeologické mapy Čech z roku 1856.

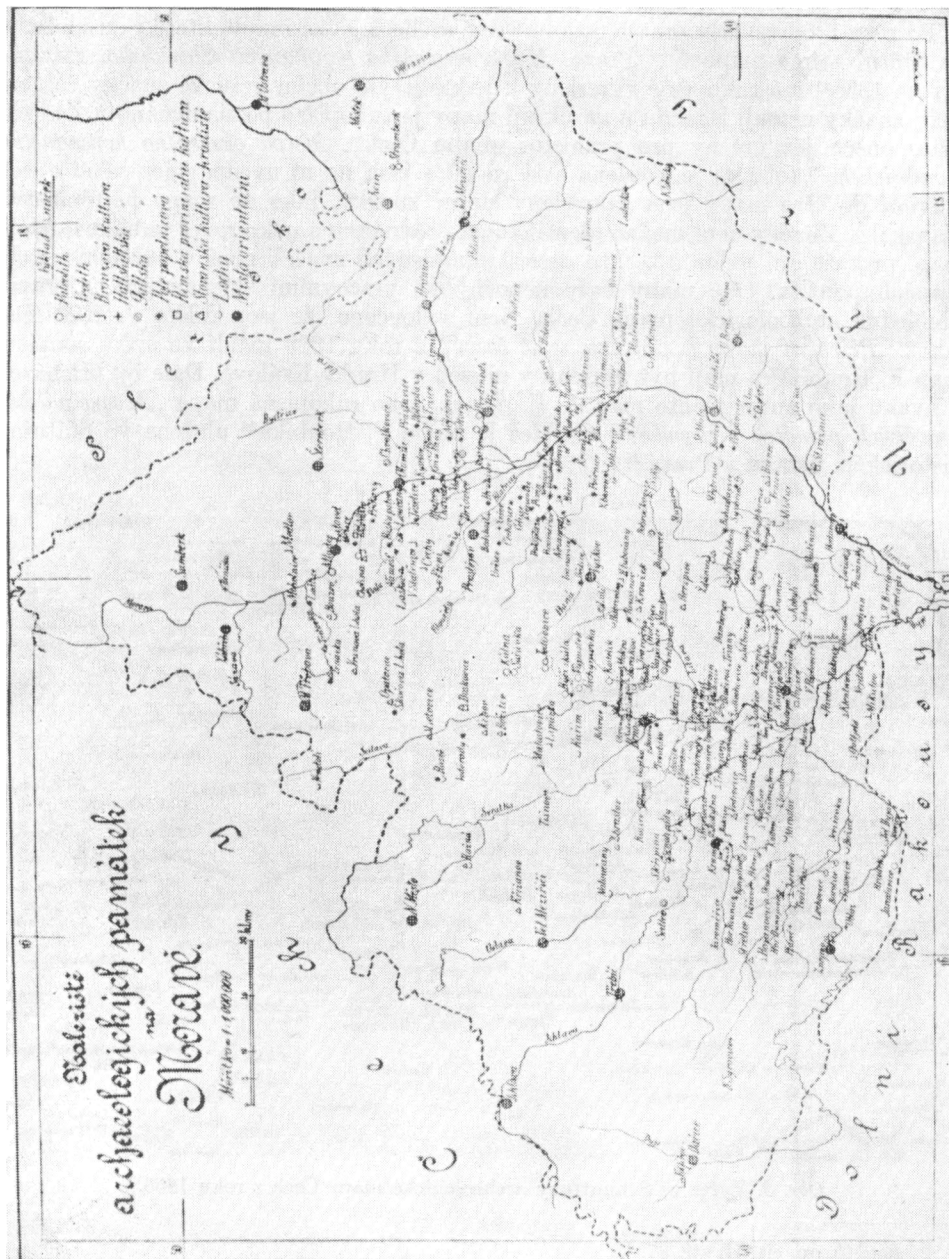
²¹ *F. Roubík*, op. cit. II, str. 87.

²² *F. Roubík*, op. cit. II, str. 84.

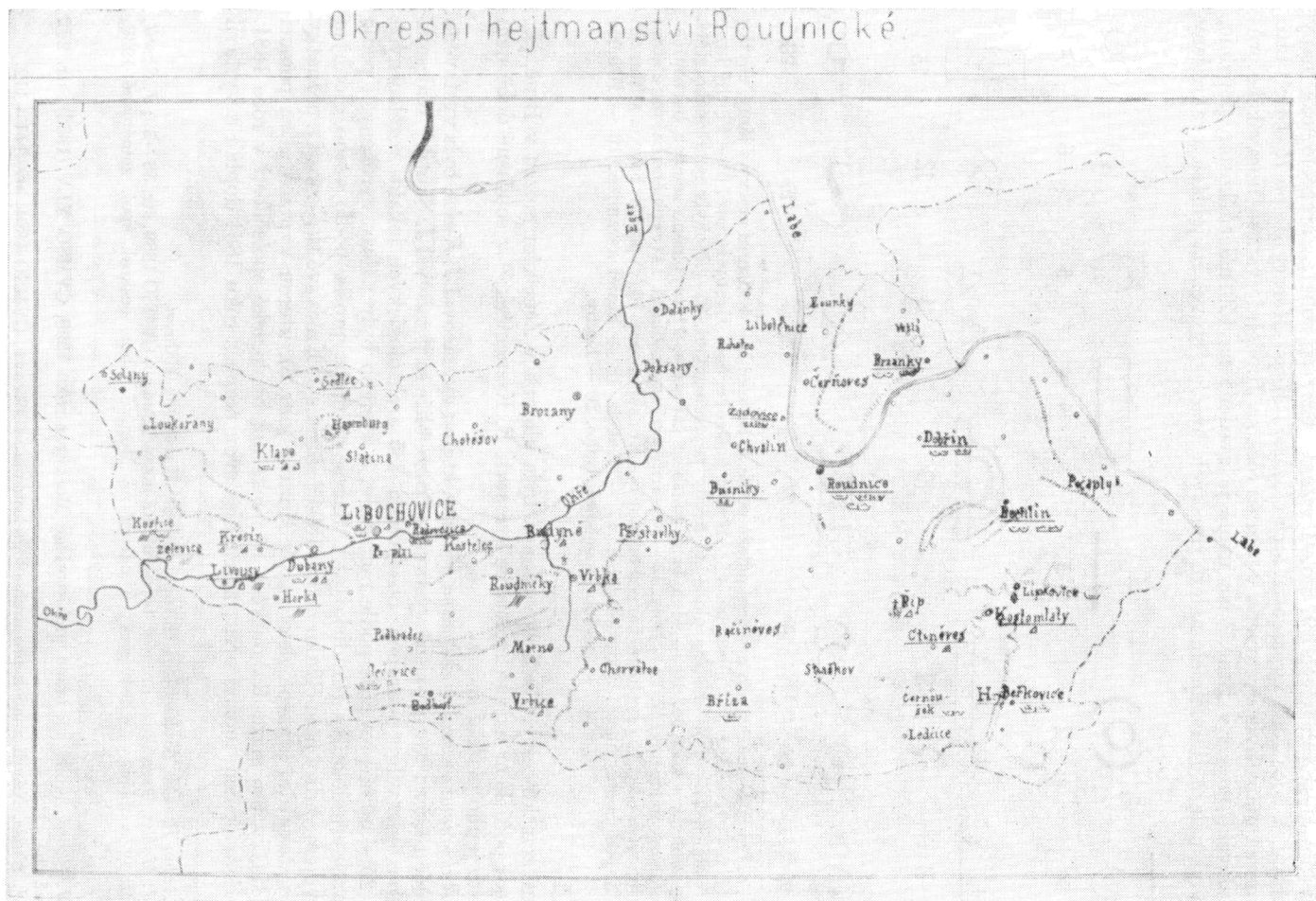
²³ *F. Roubík*, op. cit. I, str. 253.

²⁴ *F. Roubík*, op. cit. I, str. 259.

²⁵ *F. Roubík*, l. c.

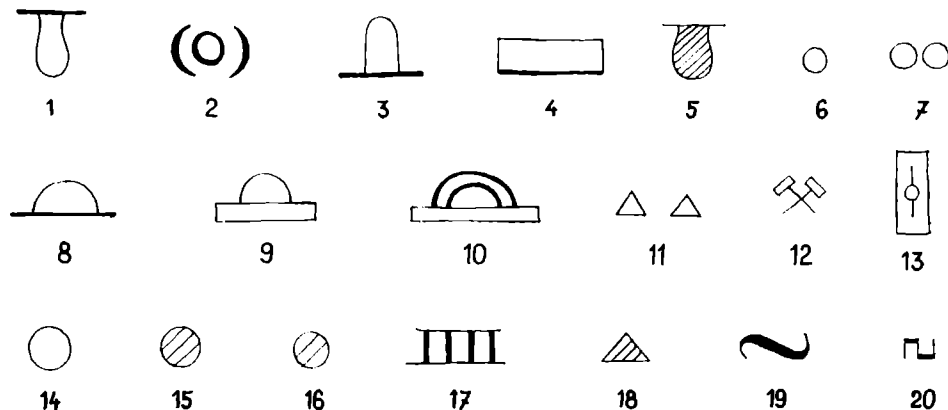

Obr. 4. Archeologická mapa J. Hladíka z roku 1896.

Obr. 5. Archeologická mapa hejtmánství Roudnického s rukopisnými značkami prehistorických nálezů.

V devadesátých letech 19. století vznikly brzy po sobě tři archeologické mapy Moravy. V roce 1888 vypracoval *archeologickou Mapu Moravy Anton Rzehak*;²⁶ tato německá mapa byla vystavena v tomtéž roce na Jubilejní výstavě Moravského průmyslového musea v Brně.²⁷ Na mapě je uvedeno na 150 nálezů koster, popelnic, mohyl, nálezů diluviálních, nálezů římských, hradisk, staveb na jehlách a zakresleny

Obr. 6. Grafické značky pro rozlišení nálezů podle J. Kniese: 1 -- Kulturní vrstvy a jámy, zbytky chýší. 2 -- Hradiště. 3 -- Jeskyně. 4 -- Hroby kostrové. 5 -- Hroby žárové. 6 -- Ploché hrub s popelnicí. 7 -- Pohřebiště s plochými hroby popelnicovými. 8 -- Mohyly neurčeného stáří. 9 -- Mohyla s kostrou. 10 -- Mohyla a pohřbem žárovým. 11 (vyplněno zelenou barvou) -- Hromadný nález bronzů. 12 -- Doly. 13 -- Slévárny a nálezy kadlubů. 14 (vyplněno barvou zlatou) -- Duhové misky. 15 (vyplněno barvou hnědou) -- Římské mince. 16 (vyplněno barvou stříbrnou) -- Napodobeniny mincí makedonských. 17 -- Nákolí. 18 -- Starší keramika. 19 -- Hliněné nádoby rázu hradištního. 20 -- Lochy.

staré zemské cesty. Rzehakova mapa byla uložena v Zemském muzeu v Brně, jak uvedl počátkem našeho století ve své stati F. Kameníček;²⁸ v současné době není místo jejího uložení známo.

Rukopisná archeologická mapa Moravy, kterou vypracoval J. Knies, byla vystavena v roce 1895 na Národopisné výstavě v Praze, blíže se jí zabýval J. Skutil.²⁹ Kniesova mapa byla velmi podrobná, obsahovala 785 archeologických lokalit, rozčleněných do 25 skupin, převážně podle materiálu, z kterého byly nálezy vyrobeny, i podle charakteru lokality (hradisko aj.). Kniesova mapa prošla podle všeho dlouhým vývojem; v drobném článku z roku 1894³⁰ shrnuje J. Knies své zkušenosti a poznatky ze sestavování archeologické mapy Moravy (obr. 8), kterou vypracoval za pomoci J. Mašky pro sjezd Rakouské a německé antropologické společnosti v roce 1884. Dnes však není možno určit, zda Knies svou mapu z roku 1884 doplnil a vystavil

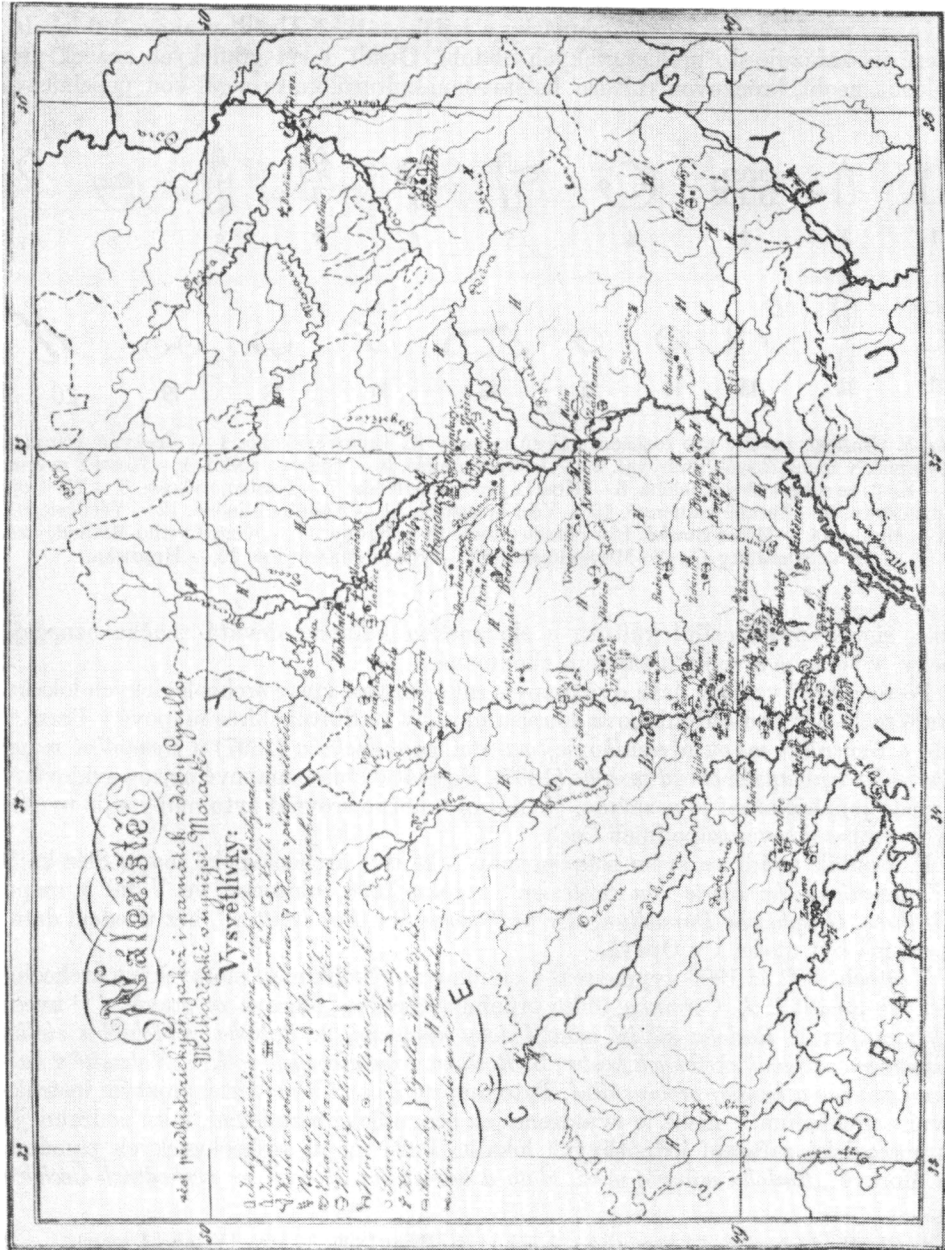
²⁶ Anton Rzehak, *Archaeologisch-topografische Karte von Mähren*.

²⁷ J. Maška, *Rzehakova archeol. topografická mapa Moravy*, ČVMSO 1889, str. 38–39; J. Skutil, *Mapy a náčrty archeologických nálezů na Moravě*, Sbor. českosl. spol. zeměpisné 1930, str. 76–78, 143–144.

²⁸ F. Kameníček, *op. cit.* str. 15.

²⁹ J. Skutil, *Kniesova mapa prehistorické Moravy z roku 1899*, ČVMSO XLV (1932), str. 262 až 264.

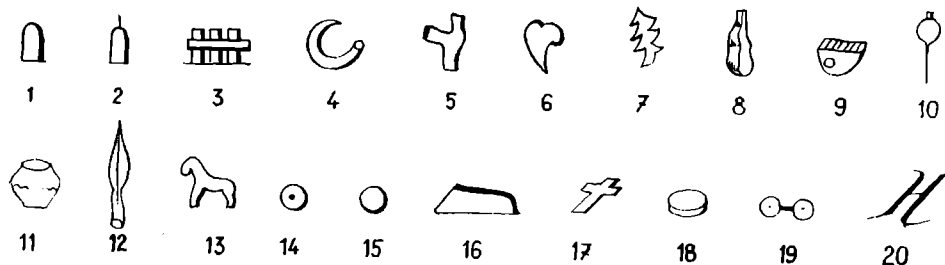
³⁰ J. Knies, *Návrh značek pro archeologickou mapu Moravy*, ČVMSO 1894, str. 111–112.

Obr. 7. Archeologická mapa Moravy K. Bukovanského.

v roce 1895 v Praze, nebo zda šlo o dvě samostatné mapy, protože i Kniesova mapa, která byla ve 30. letech uložena v Zemském museu v Brně není dnes k dispozici.

V roce 1896 sestavil *archeologickou mapu Moravy J. Hladík* (obr. 6) a publikoval ji ve své práci „Archeologické památky a jejich stáří“.³¹ Uvádí v ní asi 240 lokalit, které již zařazuje do prehistorických období. Uvádí devět grafických značek pro: paleolit, neolit, bronzovou kulturu; halštatskou kulturu, kulturu galskou, pepelnicová

Obr. 8. Grafické značky pro rozlišení nálezů z mapy K. Bukovanského: 1 — Jeskyně přírodou utvořené, v nichž člověk přebýval. 2 — Jeskyně umělé. 3 — Stavby vodní. 4 — Kostí z mamu. 5 — Kostí ze soba a obrov. jelena. 6 — Kostí z předp. medvěda. 7 — Nástroje z kostí. 8 — Nástroj z pazourku. 9 — Zbraně kamenné. 10 — Věci bronzové. 11 — Nádoby hliněné. 12 — Věci železné. 13 — Modly. 14 — Mince římské. 15 — Staré mince. 16 — Hroby. 17 — Kříže Cyrillo-Methodějské. 18 — Studánky Cyrillo-Methodějské. 19 — Starožitnosti jiné. 20 — Hradiska.

pole, římsko-provinciální kulturu a slovanskou kulturu; devátá značka označuje lochy, v té době s velkým zájmem zkoumané.

Po roce 1897 vznikly další dvě mapy s rukopisnými vpisy archeologických lokalit, které měly být podle Roubíkova soupisu uloženy ve Státní sbírce mapové v Praze.³² Jde o *Generální mapu okresního hejtmantství pardubického* (1897) a *Generální mapu okresního hejtmantství chrudimského* (1897). Ve Státní sbírce mapové nejsou evidovány a místo jejich uložení je neznámé. Není proto možno srovnat tyto mapy s již uvedenými mapami severozápadních Čech.

F. Roubík uvádí ve svém soupisu map také dvě archeologické mapy Slezska:³³ „*Vorgeschichtliche Karte von Schlesien*“ z roku 1898, uloženou ve Vídni a mapu „*Mähren. Graphische Darstellung der prähistorischen Fundstätten*“, bez uvedení data, která má být uložena v Opavě.

V letech 1902 až 1903 vypracoval a publikoval několik map moravských archeologických lokalit *I. L. Červinka*. Jako přílohu své práce „*Morava za pravěku*“³⁴ uvedl čtyři mapy: 1. *Rozloha sídlišť mladší doby kamenné*, 2. *Rozloha pohřebišť a sídlišť s kulturou pokolení skrčených koster*, 3. *Rozloha popelnicových polí*, 4. *Nalezště s kulturou galskou a římsko-provinciální*. Tyto mapy již patří k moderně pojatým instruktivním přehledům, v nichž je vyjádřeno jak geografické rozmístění, tak i podrobnější chronologické zařazení jednotlivých lokalit. Další mapu archeologických památek na Moravě „*Rozloha nálezště mědi, zlata a bronzu na Moravě, ve východních Čechách*

³¹ J. Hladík, *Archeologické památky a jejich stáří*, Brno 1896, 35 str., IV tab., 1 mapa.

³² F. Roubík, op. cit. II, str. 74, 52.

³³ F. Roubík, op. cit. II, str. 267, 184.

³⁴ I. L. Červinka, *Morava za pravěku*, Brno 1902, 368 str., 154 obr., 52 tab., 4 mapy.

a ve Slezsku“ připojil I. L. Červinka ke své studii „O keramice neolitické“,³⁵ která vyšla v roce 1903.

Archeologická mapa Čech, vypracovaná na základě výzkumů L. Niederla, J. L. Píče, L. Šnajdra a J. Woldřicha je dílem Fr. Horáka.³⁶ Zachycuje stav archeologického bádání do roku 1905; je do ní zaneseno na 900 lokalit, které jsou označeny 25 typy značek. Rozlišují lokality dílem podle prehistorických období a pohřebních ritů, dále podle typů opevnění hradišť a konečně podle materiálu, z něhož byly nalezené předměty vyrobeny. Provedení této mapy není vyhovující, lokality jsou označeny příliš drobně, 30 osad kolem Prahy je označeno pouze zkratkami, grafické značky jsou nevyrazné a vzájemně špatně rozlišitelné. Přesto však mapa poskytuje možnost registrovat rychlý rozvoj archeologických průzkumů a informovanosti o nálezích pravěkých památek na území Čech.

J. L. Píč je autorem posledních *map archeologických nálezů*, které ještě patří do období přelomu 19. a 20. století. Jde o soubor archeologických map Čech (a Evropy), které Píč připojil k jednotlivým dílům své obsáhlé práce „Starožitnosti země české“.³⁷ Výběh a zařazení nálezů provedl J. L. Píč v duchu svého systému českého pravěku (např. mapka nálezů nejstarší keramiky a d.), který v dalším vývoji české archeologie v celé řadě bodů neobstál.

Píčovými mapami je přehled starších českých a moravských archeologických map vyčerpán. Není snadné nalézt hodnotící hledisko pro jejich vzájemné srovnání. Více než půl století, ve kterém vznikaly, je charakterisováno rychlým rozvojem archeologie, stadiem, ve kterém se teprve formovaly její metody a předmět a velmi snadno se měnil názor na pravěké dějiny českých zemí.

Pro nejstarší mapy Čech a Moravy je příznačné, že se jejich autoři snažili vtělit do nich celý tehdy známý obraz pravěkého osídlení, ve všech etapách vývoje. Na jedné mapě byly současně zakresleny všechny nálezy, od diluviálních až po hradištní a raně středověké. Tato metoda byla vyhovující, pokud bylo známo poměrně nevelké množství lokalit, ovšem s rozvojem výzkumů se stávala neúnosnou a mapy ztrácely na přehlednosti; to platí zejména o mapě F. Horáka z roku 1905.

Charakteristickým rysem nejstarších map byla dále velká míra jejich závislosti na pramenech nearcheologického charakteru; Kalinova mapa z roku 1836 vychází v mnohém z historických pramenů, Schmittova z roku 1856 z pramenů uměnovědných i historických a konečně i mapka J. E. Vocela čerpá především z historických zpráv a teprve na druhém místě využívá poznatků archeologie. Kalinova a Schmittova mapa vyjadřovaly ve své době syntézu znalostí prehistorie Čech a v souhlase, s tehdejšími stavem vědění pouze uváděly, nanejvýš popisovaly jednotlivé nálezy aniž mohli jejich autoři provést datování uváděných památek. Vocelova mapa z roku 1868 není v tomto smyslu výjimkou, i když J. E. Vocel v ní vyznačil kmenová území Čech v 8. a 9. století, archeologické lokality ponechal po stránce časového zařazení neurčeny.

Nejstarší mapy Moravy — Bukovanského a Rzehakova — již vycházejí z archeologických pramenů. V zařazování nálezů do prehistorických období jsou závislé na uplatnění třídobé periodisace, jejich autoři provedli rámcové datování, ale

³⁵ I. L. Červinka, O keramice neolitické, *Pravěk I* (1903), str. 59.

³⁶ Archeologická mapa Čech. Na základě bádání L. Niederla, J. L. Píče, L. Šnajdra, J. Woldřicha aj. vzdělal Fr. Horák. K vydání připravil a vlastním nákladem vydal Lad. Horák. 1905. (F. Roubík, op. cit. I, str. 246.)

³⁷ J. L. Píč, *Starožitnosti země České I—III*, Praha 1899—1909.

k jemnějšímu třídění archeologických památek dosud nepřistoupili. Archeologická mapa, kterou sestavil J. Knies není k dispozici, ale J. Skutil³⁸ cituje hlediska, podle kterých Knies rozčlenil typy lokalit. Je zřejmé, že jeho pojetí bylo svým systémem blízké současnému třídění. Rovněž Hladíkova mapa Moravy vychází z moderního způsobu třídění i označení pravěkých období a i když nepostihuje všechny archeologické lokality v té době na Moravě známé, její rámcové zařazení nálezů platí dodnes.

Koncem 19. století byl již obraz předhistorické minulosti českých zemí do určité míry zkonsolidován; velký počet výzkumů, které v Čechách podnikl J. L. Píče se svými spolupracovníky, na Moravě I. L. Červinka a Moravský archeologický klub, tak rozšířil a upřesnil informovanost archeologů o prehistorickém osídlení Čech a Moravy, že bylo nutno revidovat i dosud platnou praxi zhotovování archeologických map. Obdobná situace se v tomto období vytvořila i v dalších evropských zemích, takže dosavadní zkušenosti a nové podmínky přiměly archeology k formulování odpovídajícího pojetí archeologické kartografie. Na 33. sjezdu Německé společnosti pro antropologii, etnologii a pravěk přednesl ředitel berlínského národopisného muzea A. Voss návrh k prehistorické kartografii.³⁹ Podle Vossova názoru měly být archeologické mapy provedeny pro každý jednotlivý typ nálezů zvlášť a vypracování těchto map mělo řídit jednotné centrum pro celou Evropu.

Uvedené plány nebyly v evropském měřítku realizovány, ale měnilo se v tomto duchu pojetí archeologických map pro menší geografické celky. U nás I. L. Červinka a J. L. Píče již připojili ke svým pracím ne jednu, ale několik mapek, které vždy zachycovaly jen určitý úsek předhistorického vývoje zkoumané oblasti. V mapách J. L. Píče doznívají staré názory na systém a chronologii našeho pravěku; mapy I. L. Červinky však představují počátek moderního chápání archeologické kartografie. Na toto pojetí navázala nastupující generace našich archeologů a zařadila archeologickou kartografii mezi metody své práce.

³⁸ J. Skutil, op. cit. str. 262–263.

³⁹ A. Voss, Vorschläge zur prähistorischen Kartographie, Der 33. allgemeinen Versammlung der Deutschen Gesellschaft für AEV Vorgelege 1902; I. L. Červinka, Návrhy ku prehistorické kartografii, Pravěk I (1903), str. 46–47.

L'ÉVOLUTION DES CARTES ARCHÉOLOGIQUES DANS LES PAYS TCHÈQUES À LA FIN DU 19e ET AU COMMENCEMENT DU 20e SIÈCLE

Comme les autres pays de l'Europe, les pays tchèques ont vu naître, dans la première moitié du 19e siècle, les cartes de monuments préhistoriques indiquant la disposition des découvertes archéologiques. On publiait de telles cartes archéologiques en tant qu'annexes à des articles ou à des études ou bien on les éditait et exposait séparément. Leur conception évoluait en suivant de près l'évolution des opinions sur la chronologie et sur le système de la préhistoire tchèque: les premières cartes (celle de Kalina en 1836, de Schmitt en 1856 et de Vocel en 1868) se contentaient de signaler et de décrire les localités archéologiques sans que leurs auteurs parviennent à un classement chronologique des découvertes préhistoriques. Le développement des fouilles archéologiques et l'approfondissement des connaissances sur la préhistoire de nos pays ont modifié le caractère des cartes archéologiques. Celles-ci comportent, en dehors des indications concernant la situation géographique des découvertes archéologiques, des renseignements sur l'appartenance de ces dernières aux différentes périodes préhistoriques (carte de Bukovanský en 1880, celle de Hladík en 1896, de Rzehak en 1888, de Knies en 1895, de Horák en 1905 et les cartes de Píř publiées de 1899 à 1908). A ce point de vue, ces vieilles cartes archéologiques présentent toujours un certain intérêt: elles reflètent toutes les conceptions du système de la préhistoire tchèque à tous les stades de son évolution. Le chercheur morave I. L. Červinka fut le premier à appliquer dans son travail une conception moderne des cartes archéologiques. Ses cartes, correspondant aux critères de la science européenne, sont élaborées pour chaque période préhistorique à part et elles témoignent de l'effort de l'auteur de dater, avec maximum de précision, chaque culture partielle. Cette conception est celle de la génération suivante des archéologues tchécoslovaques qui considèrent la cartographie archéologique comme une importante méthode d'étude de la préhistoire.

Traduit par R. Ostrá.

